

ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא

וישלח תשפ"ד שלום רב

ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו ויהיו בני יעקב שנים עשר בני לאה בכור יעקב ראובן וגו', וברש"י כתב שני פירושים מדוע מזכירה התורה כאן שהיו בני יעקב שנים עשר, שלפי הפשט הוא משום שזה המשך ללידת בנימין, שמכיון שנולד בנימין עכשיו הם ראויים להמנות שנגמר המנין, אבל פשט זה כנראה לא מספק את רש"י, שהרי לפ"ז היה לו לכתוב פסוק זה מיד לאחר פ"כ, ששם נגמר סיפור לידת בנימין ומיתת רחל ומיד הו"ל לכתוב ויהיו בני יעקב שנים עשר, וגם לא מובן מדוע זה באמצע הפסוק ולא נכתב בתור פסוק בפ"ע, ולכן מוכרח רש"י להביא שרבותינו דרשו ללמדנו שכולם שוין וכולן צדיקים שלא חטא ראובן, ולזה ממשיך הכתוב בפסוק הבא שבכור יעקב ראובן, ופירש"י שאפילו בשעת הקלקלה קראו בכור, ואף שנלקחה ממנו הבכורה וניתנה ליוסף, זה רק לענין ששבט יוסף נחלק לשני שבטים, אבל לענין נחלה ועבודה ומנין נשאר ראובן הבכור, כחלק בלתי נפרד משבטי קה וכהבכור שבהם. ורש"י חוזר על יסוד זה בפרשת זאת הברכה בביאור הפסוק יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר, ופירש"י נמנין במנין שאר אחיו, דוגמא היא זו כענין שנאמר וישכב את בלהה ויהיו בני יעקב שנים עשר, שלא יצא מן המנין, עכ"ל.

והנה דברי רש"י אלו הם מאד לשיטתו, דהנה כבר ביארנו בשנים קדמוניות שישנן שיטות שונות בחז"ל ובראשונים איך מבינים את חטאו של ראובן, ובודאי דעת כמה תנאים בגמ' בשבת דף נ"ה ע"ב, וכן דעת ת"י, וכן פירש"י להדיא בכמה מקומות שח"ו שלא היה כאן חטא של זנות כלל אלא שבלבל את המטה בשביל למחות על כבוד אמו, וכן דעת רבינו בחיי, ולפ"ז זה לא היה חטא חמור במיוחד, אלא שהיה זלזול בכבוד אביו, ואפשר שאביו מחל לו על בזיונו, שהרי כתוב וישמע ישראל וידע מה שאירע, ואעפ"כ לא מחה וא"כ אולי מחל לו. ולפ"ז מובן היטב מדוע הדגיש הפסוק שוב ושוב שלא חטא ראובן, והוא נשאר במנין והוא נשאר הבכור, כי באמת לא חטא כמו שנזכר בפשוטו של מקרא, ואפילו אם חטא, אבל לא חטא בחטא המפורש.

אבל זה ברור שלפי פשוטו של מקרא, וכן תרגם אונלוס, וכן דעת כמה תנאים בגמ' שבת שם, שהיה כאן חטא של פשוטו כמשמעו, זנות עם פלגש אביו, וכן נראית דעת הרמב"ן בין בפרשת וישלח ובין בפרשת ויחי שראובן שכב עם בלהה פשוטו כמשמעו [והוא בכלל לא מעתיק פירוש חז"ל בזה], וא"כ קשה מאד באמת מדוע לא נדחה ראובן ממנין השבטים בעבור חטא חמור כזה, ואכן הרמב"ן לשיטתו [עזה"פ וישמע ישראל] באמת מקשה את זה וז"ל ספר הכתוב ענותנותו כי שמע בחלל בנו יצועיו ולא צוה שיוציאוהו מביתו מכלל בניו ולא ינחל עמם אבל ימנה עמם ויהיו שנים עשר והוא

ימנה ראשון ולכן עשה משתי הפרשיות פסוק אחד כי רמז כי ראובן לא נדחה במעשהו עכ"ל, והיינו שהרמב"ן לא מיישב כרש"י שזה עיקר חידוש הקרא שראובן לא חטא בחטא זנות, כי לדעת הרמב"ן לפי הפשט הוא באמת כן חטא בחטא של זנות, וא"כ הוקשה לו מדוע באמת לא נדחה מהמשפחה ויש בזה חידוש גדול, אבל הרמב"ן לא מבאר איך באמת מבינים את זה. ואף שבסוף ימיו בברכת יעקב הוא מאבד את הבכורה ואת הכהונה, כלומר שהוא לא מקבל דברים נוספים, אבל אין זה עונש או חרם, ופשוט שהוא נשאר הבכור לגבי להתייחס לבכורה וכמו שהביא רש"י וכמשמעות הפסוק בדה"א שראובן עדיין נשאר הבכור לגבי יחוס, וא"כ באמת תמוה מדוע.

והנה פשוט שהספורנו נתקשה בזה, ואף שבפרשת וישלח הוא לא מגלה דעתו להדיא אם היה זה חטא ממש או רק חטא זלזול ביעקב, אבל עכ"פ היה כאן חטא שלא רואים תוצאות ברורות של עונש, והוא מיישב שהטעם שלא הפילו ממנין בניו הוא משום "שלא היה ספק אצלו שעשה תשובה לאלתר ולא נעדר ממנין בני יעקב", וכ"כ להלן עזה"פ בכור יעקב ראובן שלא נפל מן הבכורה בדיני שמים מפני התשובה המגעת עד כסא הכבוד ולא נפל ממנה אפילו בעזה"ז עד שהפילו יעקב אבינו בדיני אדם וכו'.

והנה זה ודאי שאין לך דבר העומד בפני התשובה, אבל זה יובן היטב דוקא להשיטות שחטא בבלבול יצועי אביו, ומכיון שמדברי הספורנו בפרשת ויחי משמע שכן הוא הבין את האירוע, ממילא מובן שתשובה תכפר עליו, אבל לדעת אונקלוס והרמב"ן שחטא בחטא של זנות, וכי תשובה לבד מכפרת על חטא חמור כזה וכאילו לא היה, זה דבר של חידוש. וגם אפילו אי נימא שהחטא היה בלבול היצוע, אבל זה שפשיטא ליה לספורנו ששב בתשובה לאלתר, מלבד שלא מצינו שום מקור לזה וגם לא מסתבר כלל שהרי ראובן עשה מה שעשה בחשבון ברור ויעקב לא מוכיח אותו ע"ז, והוא הבין שעשה את זה לכבוד אמו, וא"כ מדוע שישב בתשובה, אבל עוד מזה הרי מצינו בחז"ל שהביא רש"י לאחר מכירת יוסף שראובן לא היה שם משום שהיה עסוק בשקו ובתעניתו על מעשה בלהה, והרי מכירת יוסף היתה בערך 10 שנה לאחר מעשה בלהה, שמעשה בלהה אירע עוד קודם שחזר לארץ ישראל, שכ"כ רש"י שכ"ז אירע כאשר שכן ישראל בארץ ההיא ופירש"י שזה קודם בואו לחברון אצל יצחק, ואז היה יוסף בין 6-8, ואילו מכירת יוסף היתה כאשר היה בן 17, הרי שלא משמע ששב לאלתר והיה עדיין עסוק בשקו ותעניתו 10 שנים לאחר מכאן. וגם קשה לדעת הספורנו שאם שב בתשובה שלמה, א"כ מדוע באמת יעקב בסוף ימיו הענישו בסילוק הבכורה והכהונה והמלכות, הלא אין לך דבר העומד בפני התשובה?

וכבר הסברנו בעבר שבאמת ראובן לא שב בתשובה

1. וכן מוכח להדיא מלשון הגמ' בסוטה דף ז' [שהביא רש"י בפרשת וזאת הברכה] מי גרם לראובן שיודה יהודה שלאחר שאמר יהודה צדקה ממני במעשה תמר אז הודה ראובן שחטא עם בלהה, הרי מפורש בגמ' שראובן לא עשה תשובה עד אחר מעשה תמר, וזה דלא כספורנו. ועיין בפרשת דרכים דרוש א' שהקשה באמת מדוע לא הודה ראובן מקודם והמתין ליהודה שיודה, והעלה שם משום שראובן סבר שבלהה אינה אלא פילגש בלי קידושין, ונחשבת רק כמפות אביו, ולב"נ אין איסור זנות עם מפות אביו, וא"כ לפ"ז בודאי לא שב ראובן תיכף ומיד, אבל עיין באוה"ח הקדוש בפרשת ויחי שדחה דברי הפר"ד בזה.

שלמה על עיקר חטאו [אף שאולי התחרט על המעשה אבל לא על שורש החטא], ששורש חטאו היה פילוג בעם, שיש כזה דבר כמו בית לאה ובין רחל ולא שכולנו שוים, וכזה הוא חטא גם בעתיד, שלא הבין היטב את היסוד שאחדות העם גובר על כל שיקול אחר, ולכן הציע ליעקב את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך, ולכן תמיד פרש והצטרף למחלוקת, כך היה בימי ב"ג וב"ר, וכך היה במחלוקת קרח ועדתו, וכך היה בימי יהושע שעשו לעצמם מזבח פרטי, ורש"י בפרשת דברים אומר שיעקב ומשה פחדו להוכיחו עד יום מותו משום שחששו שמא יצדד עם עשו ויצטרף לשורות האויב, וזה חשש גדול ונורא, ואכן כן באמת קרה בזמן ברק ודבורה שהיא מאשימה את ראובן באומרה לפלגות ראובן גדולים חקקי לב, ופירש"י שם שהיה בלבו להצטרף עם סיסרא אם הוא היה המנצח, הרי שלא שב בעצם על עיקר ושורש החטא, אבל אעפ"כ לא הוציאו את ראובן מכלל ישראל, ואדרבה כנ"ל משה רבינו קודם מותו מצהיר שראובן עדיין נמנה במנין שאר אחיו, הרי שראובן תמיד היה בסכנה שיזרק ממנין השבטים ועד שמשו קירבו היה מרוחק, אבל למעשה הוא היה תמיד נחשב מבני השבטים ואינו בינו ובין שאר ישראלי ולא כלום.

נשווה את זה במה שמצינו הנהגה הפוכה לגמרי עם ישמעאל בנו של אברהם שהוא נזרק מביתו של שרה ואברהם משום שהיה מצחק, ובעבר הסברנו שעיקר חטאו היה שהיה השפעה רעה בשביל יצחק ולכן לא היו יכולים שניהם לדור ביחד בביתו של אברהם, אבל הוא למד את הלימוד מזה ולדעת חז"ל הוא חזר בתשובה, שהרי אנו מוצאים אותו כבר בזמן העקדה חזרה בביתו של אברהם כמש"כ שם רש"י, וזה מפורש בפסוק שבשעת פטירתו של אברהם הרי קברו אותו יצחק וישמעאל בנו, ומזה הביא רש"י מחז"ל שחזר בתשובה והיא שיבה טובה שנאמרה באברהם, וזה היה חשוב מאד אצל אברהם שהרי בשרו ע"ז כבר בברית בין הבתרים וכמש"כ רש"י שם, והנה כרגיל קי"ל שאין לך דבר העומד בפני התשובה, וא"כ מדוע באמת לא נכנס ישמעאל חזרה לתוך כלל ישראל ולהדיא נקבע כי ביצחק יקרא לך זרע ולא בישמעאל, וכן זרע עשו לא נקרא זרע [אף שגם עשו קצת תשובה שהרי השלים עם יעקב], וכנראה שאופציית התשובה בכלל לא ניתנת לו, והרי זה תימה מדוע אין לו כח התשובה³, אף שכבר ייסדנו

בעבר שיש לו כח התפלה, ואדרבה יש לו הבטחה שתפלתו תתקבל, אבל תשובתו לא החזירה אותו לכלל ישראל. וקושיא זו בדוקא חזקה מאד היום, שזה מקור השנאה של ישמעאל ליצחק, שאנו ריחקנו אותו ורחינו אותו, ועד היום הוא נוטר שנאה גדולה, והינו שהוא מקשה ממ"נ – ראו מה בנינו לבין חמי, מה החילוק ביני ובין ראובן?

ובפרט קשה לדעת הרמב"ן הנ"ל שהבין מעשה ראובן כמו שעשה חם, שחם סירס את נח משום שלא רצה שיוליד עוד בנים ויצטרך להתחלק עמם בירושת העולם, וראובן שהיה הבכור לא רצה עוד בנים להתחלק עמהם בירושת יעקב ולכן שכב עם בלהה ואסרה ליעקב, הרי שזה אותו הסיפור, אבל בעוד חם וכענן נתקלל לנצח נצחים, ארור אתה עבד עבדים יהיה לאחיו, ראובן נשאר במדרגת שבטי קה, ואין בינו לשאר השבטים ולא כלום.

והנה מצינו עוד פעם אחת בהיסטוריה של כלל ישראל שרצו לזרוק שבט אחד ממנין השבטים, וזה בסיפור הידוע של פלגש בגבעה שנמנו וגמרו שזוועה כזו אי אפשר לעבור על סדר היום, והשמידו כמעט את כל השבט, ואפילו כאשר נשארו 600 גברים מבנימין מקודם החליטו שלא יתנו להם מבנותם, שזה יהיה השמדה כללית, אבל בסוף דרשו את הפסוקים והחליטו שלא ימחה שבט בישראל, והרי גם כאן ראינו שאף שזה היה מעשה נבלה בגדר של סדום, אבל סדום נהפכה ונשרפה ואילו שבט בנימין חי וקיים. ואיך זה הוגן?

הנה בשיעור שלום רב תולדות תשפ"ד הארכנו לבאר שאברהם ויצחק לא יכלו לצאת מא"י משום שהקב"ה אמר לאברהם לבוא לא"י בכדי שיקבע חזקה של כבוש וקנין בא"י, ואם היה יוצא אז זה היה מחליש את התביעה, ולכן באמת כאשר יצא מא"י בשעת הרעב זה נחשב כחטא מצדו לדעת הרמב"ן ואילו לדעת ראשונים אחרים אין זה חטא משום שהיה משום פיקו"נ, אבל בעיקרון כולם מסכימים שהוא צריך להשאר בא"י, ולכן לא הרשה הקב"ה ליצחק לצאת משום שהוא צריך להמשיך את טענת החזקה והכיבוש, והסברנו שזה ההסבר שנותן אברהם לאליעזר מדוע לא יכול יצחק לצאת וכן מסביר הקב"ה ליצחק מדוע הוא לא יכול לצאת, ועיי"ש, אלא שעכשיו צריך לבאר הלא יעקב, ע"פ ציווי יצחק ורבקה, כן יצא מא"י והיה עשרים

- ועיי"ש ברבינו בחיי שביאר ויהי מתיו מספר אבל יהיה בכלל עשרה מתים אלו עשרה הרוגי מלכות כו' ולפ"ז נראה שנתכפר לו מעשה בלהה לענין שלא יכרת ימות בו לעולם אבל לא נתכפר לו לגמרי שהרי עתיד הוא להענש עליו בכלל עשרה הרוגי מלכות שחטאו במכירת יוסף, עכ"ל.
- ויש אמנם לציין שרעיון זה שעשה ישמעאל תשובה לא מוזכר להדיא בפסוקים ומקורו בגמ' ב"ב שהביא רש"י בכל הני דוכתי, אבל בשאר הראשונים לא הוזכר זה כלל, והרמב"ן בפרשת חיי שרה העתיק מב"ר שהזכיר את יצחק בקבורת אברהם קודם משום שהוא בן הגבירה וישמעאל הוא בן האמה, וכן הוא שם בחזקוני, וכמו כן בראב"ע ורשב"ם בפרשת וישלח כתוב שהקדים הכתוב יצחק לישמעאל משום שהוא בן הגבירה, אבל לא הזכירו כלום מתשובתו של ישמעאל, ויש באחרונים [שפ"א ופרדס יוסף] שתשובתו של ישמעאל היתה מהשפה ולחוץ ולא היתה תשובה של ממש, וצ"ע בזה.
- וכמו כן אותה הקושיא יש להקשות על מה שאירע בעתיד בימי זמרי בן סלוא והמדינית כזבי בת צור שבפיהרסא ובריש גלי בא נשיא שבט מישראל, שבט שמעון, ומזנה עם המדינית לעיני משה, ולמה שמסרו חז"ל הוא מתחצף כנגד משה שמי התיר לך בת יתרו וכידוע ומפורסם, ומשמעות חז"ל היא ששבט שמעון חזיקו את מעמדו בזה, שהרי רש"י בפרשת פנחס מביא מתנחומא שכל הכ"ד אלף שמתו במגפה היו משבטו של שמעון, שהרי חסרים כ"ד אלף מהמדבר הראשון במדבר סיני, והנה בודאי יש איזה עונש וסנקציות כנגד שבט שמעון בכללו על המעשה הנבלה הזה שנקרא מעשה בעל פעור, שכן מצינו בפרשת כי תבוא שישנן רק י"א ארורים אבל לא כנגד שבטו של שמעון משום שלא היה בלבו לברכו קודם מותו ולכן לא רצה לקללו, וכן מצינו בפרשת זאת הברכה ששבט שמעון לא מקבל ברכה אלא הוא נכלל בברכת יהודה בתיבות שמע ה' קול יהודה, וכמו כן הוא לא מקבל נחלה בארץ בזכות עצמו ורק נבלעת נחלתו בתוך שבט יהודה, גם מצינו שבעתיד בא"י לא היה נשיא משבט שמעון, ופירש"י בסוכה דף כ"ז שזה סנקציה על מעשה זמרי. והנה כל אלו אמנם הם עונשים, אבל משמע מלשונות חז"ל שכל אלו עשה משה מדעת עצמו, שהיה לו טענה אישית על מה שזמרי עשה לו וביזהו, ואף שמשו העניו מאד מכל האדם, אבל מ"מ זה בזיון כבוד התורה ושליו של הקב"ה שהרגיש משה שלטוון הרחוק צריך להשאר משהו שידעו ישראל שכן לא יעשה, אבל עכ"פ אין זה אלא עונשים קטנים, סנקציות, אבל לא עלה על דעת מי שהוא לזרוק אותם מכלל ישראל [ואף שלא מצינו להדיא ששבט שמעון בתשובה ע"ז] כמו שנוזקו ישמעאל ועשו ולא עזר להם לחזור בתשובה, וזה לא מובן היטב, הרי כולם צאצאי האבות, או צאצא אברהם או צאצא יצחק או צאצא יעקב, ולמה הגישה להם שונה והפוכה, זה לא נשמע הוגן.

שנה בחור'ל בזמן לידת השבטים, וכמו"כ הוא ירד מא"י למצרים לאחר שנמצא יוסף ע"פ ציווי הבורא, וא"כ לכאורה הלא הוא לא החזיק בארץ כמו שעשו אברהם ויצחק, ולכאורה הוא החליש את התביעה היהודית לא"י, ומדוע היה מותר לו לעשות כן? ולפי הפשטות זה לא קשה כלל, שהרי נצטוו לעשות כן ע"פ הגבורה, ועין רב"ח ריש ויצא שלכן הלך לבאר שבע בכדי לשאול רשות מהקב"ה האם מותר לו לצאת מהארץ, ובהכרח שזה תפקידו, אבל לא ברור מדוע זה לא החליש את התביעה לא"י ע"י זה. ובאמת מצד אחד הרי יעקב הוא אבי הגלות, שהוא המסמל שהיהודי יכול להתגורר ולחיות ולהצליח בגלות ג"כ, ואף שבדאי א"י טובה מכל, אבל למעשה הרי היה ידוע שבמשך ההיסטוריה ישראל יגלו אצל האומות, וגם שם הם יצטרכו להשרד, ולכן יעקב מסמל את ההשרדות היהודית בגולה, והוא אבי הגלות.

ונראה בעומק הענין⁵, דהנה בפרשת האזינו כתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ופירש"י שם שהוא השלישי המשולש בשלש זכויות, וזכות אבי אביו וזכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק עכ"ל, ומקורו מהספרי [האזינו] כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו מה חבל זה משולש כך היה יעקב שלישי לאבות וקבל שכר כולם, כשנולד אברהם מהו אומר [משלי יז יז] 'ואח לצרה יולד' וכשנולד יצחק מהו אומר [קהלת ד' ט] 'טובים השנים מן האחד' וכשנולד יעקב מהו אומר [שם יב] 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק', אלא שרש"י הוסיף שאינו כן אצל ישמעאל ועשו, והיינו שלישמעאל יש רק מעלת חוט אחד ולעשו יש מעלת שני חוטים ורק ליעקב יש שלש חוטים, ומבואר מדבריו שמכיון שהיה יעקב הדור השלישי מאז הבטחת הקב"ה לאברהם על זרעו, וכבר הדור השלישי שדר בא"י, בן יצחק בנו של אברהם, ממילא כבר נקבע שיש כאן חבל בנחלה המקשרת את זרעו אחריו לעולם להקב"ה, יעקב חבל נחלתו קאי על הקשר שבין הישראלי להקב"ה, ששלשה גדילים הם כמו חבל שלא מתנתק, והחוט המשולש לא במהרה ינתק, וזה כמו ענין חזקה, שאם יש ג' דורות ממילא זה נמשך לעולם ובלי סוף, ומכיון שיעקב היה הדור השלישי בחוליא זו, ממילא הנחלה של בניו נהיה כחבל, ושוב לא שייך לערער אחריה, ולכן אף שיעקב בעצמו הוצרך בצורך הנסיבות לצאת מהארץ, אבל לא שייך לערער על זכותו אז, אבל בימי יצחק אילו היה יוצא קודם שקבע את החזקה, אז היתה התביעה נחלשת.

ולכן כאשר מתחילה פרשת תולדות לספר על לידת יעקב, מקדימה התורה ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, ולכאורה אין זה שייך ללידת יעקב ומדוע בא זה לכאן, ורש"י אומר שכאן מבואר שצר הקב"ה את קלטתו פניו של יצחק בדומה לשל אברהם להוציא מהליצנים, והרי לכאורה זה לא המקום לכתוב את זה. אבל לפמש"כ מובן,

דאמנם כאן אנו באים לדבר על יעקב, אבל כדי להדגיש את מעלת יעקב שהוא דור שלישי של צדיקים ומכאן זה יש לו את מעלת החבל המחבר אותנו להקב"ה לנצח, ולכן מזכירה התורה שהוא בנו של יצחק שהוא בנו של אברהם וממילא החוט המשולש לא במהרה ינתק.

וזהו מדת תתן אמת ליעקב, וכי מדת אברהם ויצחק שקר חלילה, אלא האמת הוא לא רק ההיפך משקר האמת הוא גם ההיפך מכזב, והנה יש חילוק בין שקר וכזב, ששקר זה שקר בעצם, אבל כזב הוא דבר שבעצם הוא אמת, ולכן חשבו שזה יהיה כך תמיד וימשיך, אבל הוא אכזב disappointed, כמו שמצינו במסכת פרה המים המכזבים, דהיינו שהיו כאן מים אבל הם התייבשו ופסקו, וזה ההיפך מהאמת שהוא ממשיך בלי הפסקה, ולכן וה' אלקים אמת, שהוא לא מפסיק. ובפרשת וישב והיה בכזב בלדתה אותו, ועיי"ש ברש"י שנקרא כן משום שפסקה מלדת וכמו הפסוק אשר לא יכזבו מימיו [ועיי"ש עוד בדע"ז שלכן קראתו שלה משום ששלה הוא ג"כ לשון הפסקה, שהרי פסוק אחד אומר אל תכזב בשפחתך ופסוק שני אומר אל תשלה בן], ולכן אמת הוא אמת שהוא מתחלה ועד סוף בלי הפסקה, ההיפך מכזב, ולכן מדת יעקב הוא אמת, שלא כאברהם ויצחק שבהם יש הפסקה, שישמעאל ועשו לא המשיכו את מורשתם.

ומה מתאים זה עם לשון הפסוק כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה', ובשלמא בניו בלשון רבים אפשר שקאי על יצחק וישמעאל, שהרי הוא חניך את ישמעאל במצוות כמש"כ רש"י עה"פ ויתן אל הנער לעשות אותו, אבל מה הכוונה בתיבות "ואת ביתו אחריו", ומסוגית הגמ' בסנהדרין דף נ"ז ע"ב מבואר ש"ואת ביתו" קאי על הנשים, אבל בספר הפרדס [מובא במוסף רש"י שם] כתב את בניו זה יצחק ואת ביתו זה יעקב, עכ"ל, והיינו שאברהם חניך את יעקב לילך בדרך ה', וממילא א"א ייסד את החוט המשולש, ואז שוב לא יתנתק, ולכן לא שייך לראובן או שמעון להתנתק מכלל ישראל לגמרי לעולם ועד, אבל זה לא שייך לחם או לישמעאל או לעשו, וכפי שנתבאר.

והנה יש לנו כלל שישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, ומדוע הלשון הוא לא יהודי אע"פ שחטא יהודי הוא⁶, והיינו שרק קדושת ישראל שהוא יעקב א"א להפקיע, וזה רק מיעקב ואילך שהוא זה שייצר את החזקה של שלשה חוטים, ואה"נ אילו היו עשו וישמעאל נולדים ליעקב הם היו ממשיכים להיות חלק מהעם, אבל הם נולדו בלי להיות משולשים, ולכן כאשר נשרו שוב אינם שייכים לחבל האבות, וזה כח יעקב שמטתו שלמה, כלומר שאינה יכולה להפרד, ויהיו בני יעקב י"ב.

ועיי"ש בסנהדרין שלאחר שאמר ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא אמר רבי אבא היינו דאמרי אינשי אסא דקאי ביני חילפי אסא שמיה ואסא קרו ליה, כלומר שאפילו הדס שנמצא במקום לא טוב מ"מ הוא נקרא הדס ולא מאבד את שמו, אבל

5. עיקר יסוד זה הוא ע"פ מש"כ הר"ר אורי יונגרייז שליט"א, נדפס בישורון חלק מה [אלול תשפ"ב] דף תתקה ולהלן.

6. ולכן מפרש רש"י בפרשת בשלח אלקי אבי וארוממנהו, לא אני תחלת הקדושה אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלוקתו עלי מימי אבותי, והיינו שמכיון שיש לנו חזקת אבות ע"י אברהם יצחק ויעקב, ממילא אנו מוחזקים וקשורים ולא שייך לנתק בינינו, כי כך זה כבר מימי האבות. ורק מכאן זה יש לנו הרשות לעמוד ולהתפלל ולהתחנך לפני הקב"ה, ואיך אפשר להשיג שכן אדם המגושם יכול בגין רגע לעמוד לפני ממה"מ הקב"ה ולהתקרב אליו באופן כזה כדבר איש אל רעהו, אלא הכל הוא משום שאנו בני אברהם יצחק ויעקב, שתקנו לנו שחרית מנחה ומעריב שבהם אפשר לדבר להקב"ה, ולכן בכל תפלה אנו מקדימים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, והכל תלוי בחזקה מימי אבותי, ובלי זה אין לנו בכלל רשות לגשת אליו.

7. כמו באידיש שאומרים 'א ייד בלייבט א ייד'.

לא מבואר כלל הדמיון בין ישראל שחטא ישראל הוא להדס, אבל לפמשנ"ת הכוונה הוא שעיקר ההדס הוא שהוא משולש, זה החפצא של ההדס, וההדס הוא המין השלישי מארבעת המינים [ורק משום זה יכולה הערבה המסמלת את הרשעים להתקשר לארבע המינים, כי היא מצורפת לחבל], וצריכים לקחת שלשה הדסים, והדס נכתב בשלשה אותיות, וענף עץ עבות הוא ג"כ שלשה מלים, הרי השם של ההדס תלוי בזה שהוא משולש, ולא מאבד את שמו של ההדס אפילו אם הוא במקום מטונף, וזה הישראל שהוא משולש שלא מאבד את מעמדו כישראל משום שהוא משולש, ודו"ק היטב.

ולפ"ז מה שאמר א"א לאליעזר רק את בני לא תשב שמה, ופירש"י בשם חז"ל רק מיעוט הוא בני איני חוזר אבל יעקב בן בני סופו לחזור, ותמוה מדוע הוא צריך להגיד את זה לאליעזר עכשיו, וכי מה זה נוגע, ולדברינו הוא אומר כן משום שזה ההסבר שהוא נותן לו לסירובו להרשות ליצחק לצאת מא"י, והיינו שיצחק לא יכול לצאת משום התביעה על א"י, אבל מכיון שחשש זה לא נוגע ליעקב לכן יהיה מותר ליעקב לצאת, ונמצא שזה חלק מההסבר של אברהם ולכן נרמז זה בתיבת רק, ודו"ק היטב.

ונראה שזה הפשט שמיד כאשר חוזר יעקב לארץ

ישראל נראה הקב"ה ליעקב ואמר לו שמך יעקב לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם יהיה ישראל יהיה שמך, וכבר תמהו כל המפרשים שהרי למעשה נשארו שני השמות ודלא כאברהם, ורבו הפירושים בזה, אבל לדברינו החילוק זה מה שאומר לו הקב"ה, ששמך יעקב, וממילא כך נקבע היסוד שיעקב חבל נחלתו, אבל השם שלך יהיה ישראל, ולכן כל מי שיוצא ממך מיד ישאר מקושר ומחובר לך, כי ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא.

ולכן אמר לו אז גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים ממך יצאו, ופירש"י שקאי על בנימין שלאחר מעשה פלגש בגבעה רצו השבטים לזרוק את בנימין מכלל ישראל, ורק לא זרקו אותו משום שהקב"ה הבטיח ליעקב בשעה שקראו ישראל שמלכים ממך יצאו, והיינו שכאן נתייסד היסוד שישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, ולכן מיד לאחר הברכה הזו נולד יעקב, ומיד לאחר כן חטא ראובן, אבל שניהם נשארים בכלל ישראל רק בגלל שעכשיו נשתנה שמו לישראל, אבל אעפ"כ נשאר שמו ג"כ יעקב, כי יעקב בן יצחק בן אברהם הוא החבל, ומאז נהיה חבל אז התחיל היסוד ששמו ישראל ושוב לא שייך להתנתק מזה.